

טוב למות בעד ארצנו! מיתוס?

רקע:

"א באדר הינו יום הקרב על תל-חי שזכור בעיקר בשל גבורתו של יוסף טרומפלדור, שנפל בקרב שהתנהל בחצר תל-חי ב 1920.

גבורתו הפכה למיתוס, במיוחד לאחר שלפני מותו טרומפלדור אמר 'אין דבר, טוב למות בעד הארץ'. שירי גבורה, סיפורי גבורה וטקסים יוחדו לגבורתו של טרומפלדור. בשנות השמונים של המאה הקודמת המיתוס החל להיסדק. אנו בשומר החדש רואים חובה לציין את היום ולעסוק בערכים שהוא מבטא.

לעתים בחיים אנו נבחנים בשאלה האם אנו מסכימים לשלם מחירים לטובת ערכים בהם אנו מחזיקים. המחירים יכולים להיות קטנים או גדולים, ולפעמים אנו מכריעים לשלם את המחיר ולפעמים לא. המוכנות להסכים לשלם מחיר יכולה להתבטא בעבודה, בקהילה או במשפחה ואף יכולה להתבטא ביציאה מאזור הנוחות עד כדי סיכון חיים- כמו בזמן השירות הצבאי או בכל שליחות אזרחית אחרת.

בשיעור זה, נתבונן בעומקה של הגבורה, מתוך רצון לקנות את אותה גבורה, דווקא בחיים הרגילים.

שאלות לעיון והעמקה:

א. שבירת המיתוס - טוב לחיות בעד ארצנו

• השיר של זאב טנא משוחח עם מיתוס הגבורה של טרומפלדור. מה בעצם הוא מבקש לומר? מה היתרון ומהי הסכנה שבמסר?

ב. טוב לחיות חיים של חירות

• מהו הפרתן שבן גוריון מציע למתח שבין המיתוס ושבירתו?
• כיצד הרעיון של בן גוריון יכול לבוא לידי ביטוי בחיים שלנו כאן ועכשיו בשאלת המחיר שיש לשלם **נשו לבחון דוגמאות חיים**.

ג. גבורת החיים – אומץ אזרחי

• איזה תהליך העביר אביו של יגאל אלון את בנו? מה דעתכם על הדרך?
• כיצד ניגש אביו של יגאל אלון לחימה, וכיצד גישה זו מבטאת את היחס בין אהבת החיים לבין המוכנות למסור את הנפש?

א. שבירת המיתוס - טוב לחיות בעד ארצנו

במקום מתחת לשמש בסביבה טובה
יכחול של שמיים וצהוב של אדמה
ים אחד מלוח וים אחד מתוק
המקום הכי נמוך בעולם השלום הכי ירוק

תנו רק תנו רק הזדמנות

תנו רק הזדמנות

טוב לחיות ולא למות

פינה בצד הדרך בשעה טובה

סוף לחיפוש זמן לאהבה

קיץ אחד ארוך ארוך וחורף שלא נשאר

המקום הכי קדוש בעולם וסיפור שלא נגמר

תנו רק...

חול לבן ורך שכולו שלווה

אפשר להיות לבד קרוב עם עצמך

יער שהיתה חולות ועמק שהיה ביצה

העם הכי מפוזר בעולם משיח שעוד לא בא

תנו רק...

שרה לוי-טנאי

ב. טוב לחיות חיים של חירות

לא למות באנו הנה. לא טוב למות. טוב לחיות.
צמאון החיים, אהבה לחיים הביאה לכאן את הצעיר
הגדום מפטרבורג.

אהבת חיים גדולה הביאה אותו לארץ הזאת. ואם
הוא אמר - והוא אמר את זה ברגע שאדם מביע

את האמת העמוקה ביותר, כי הוא אמר את זאת
לפני מותו - "טוב למות בעד ארצנו", הוא אמר

זאת מתוך אהבת החיים.

מפני שכדאי לחיות.

אבל החיים שאהב היו חיים של בני-חורין. חיים של
התחלתי להקשיב לקולות הלילה והתפללתי שהלילה לא יגיעו
להגבים...

יהודים עכשיו בתופת הנאצית.

אפשר לחיות חיים שכדאי לחיות, רק אם יודעים
למות, למות בגבורה... לא נהיה ראויים לחיים אלה

וחיינו לא יהיו חיים, אם כל צעיר וצעירה בתוכנו לא
ידעו גם הם, כשיש הצורך, למות.

ואנו נקראים להתכונן ולא למות - לחיות אבל גם
להילחם."

נאום שנשא דוד בן-גוריון בעצרת נוער על קברם של טרומפלדור
וחבריו באדר תש"ג (1943)

ג. גבורת החיים – אומץ אזרחי

כשהגעתי לגיל בר-מצוה, קרא לי אבא למחסן התבואות
שבחצר, ואמר: "בהנחת תפילין עוד לא הגשמת את כל
המצוות. אתה נעשה לאיש, ומעכשיו יהיה לך נשק משלך."

בדברו הוציא אקדח, הושיטו לי ואמר: "הוא שלך. שמור עליו,
נקה אותו, והסתר מפני עין-רעה..."

התרגשתי מאוד. ליום הזה ציפיתי. מעתה יהיה לי נשק, כלאחי
הבוגרים, כלאבא.

ואבא הוסיף: הערב תצא לשמור על שארית התבואה הקצורה,
בחלקת ה"בלוט" (עץ אלון) שלנו.

עם השקיעה, פניתי ללכת לכיוון חלקת ה"בלוט" בה צמחו עצי
אלון יפים... הייתי נרגש מאוד. זו פעם ראשונה שאני יוצא
לשמירה לבדי, בלילה. ככל שרחקתי מהכפר גברו התרגשותי
ופחד. הגעתי לחלקה, התמקמתי תחת אחד מעצי האלון,
מאחרי סלע גדול. הצפרים עדיין הכינו עצמן לשנת הלילה
וצפצופו הגביר את פחדו... רק משהשתרר שקט, נרגעתי מעט,
התחלתי להקשיב לקולות הלילה והתפללתי שהלילה לא יגיעו
להגבים...

אולם מאוחר יותר, הבחנתי בכמה רוכבי-סוסים שנכנסו לשדה
והחלו לאסוף את התבואה לשקיהם.

כפי שאבא הורה לי, הנחתי להם תחילה לשקוע בעבודה ואז
קראתי אליהם קריאת-אזהרה: ענדק! הקריאה לא הרתיעה
אותם, והם המשיכו באיסוף. דרכתי את הנשק בתקוה שקול
הדריכה יבריחם, וזה לא קרה. הרמתי את האקדח ויריתי
באוויר - הם תפסו עמדות, ודרכו את נשקם.

ישאלתי את עצמי: מה עכשיו לירות בהם ממש? לברוח? ומה
אם אהרג? המחשבות חלפו בי במהירות, אבל תוך כדי שבירת
שניה שמעתי לפתע מאחרי קולות וקולות נמרצות בערבית,
ומיד אחריהן לירות באוויר מעל לראשי הגבים, שקפצו על
וסוסיהם ונעלמו בחשיכה, בהשאירם את שקי התבואה. אבן
נגולה מעל ליבי. אבא, הוא שהגיוח לקראתי מירכתי השדה.

כן. הוא העמיד אותי במבחן, אך לא הניח לנער בן-13 לעמוד
בכך לבדו. ברגע המכריע היה שם, וגרש את הגבים. שמחתי
היתה כפולה: לא אז בלבד שעמדתי במבחן, אלא שאבא ראה
אותי בעמידתי.

שאלתי את אבא אח"כ: הרי היה ברשותך נשק, מדוע לא ירית
בהם?

תשובתו היתה: יריה עלולה להסתיים במוות. מותו של ערבי
פוחח חשבון-דמים העלול לארוך עשרות שנים. אנחנו חיים כאן,
איתם, וכל סכסוך שניתן לפתור בדיינים ובמקל, יש לסיימו ללא
נשק. בו יש להשתמש רק כאשר נשקפת סכנת ממשית לחיך.

השיעור הזה לוקח קצת כמובן מאליו את הידיעות שיש לנו על טרומפלדור ועל הקרב בתל חי. גם כי בשיעור של י"א באדר שנה שעבר הרחבנו, וגם כי אנו מבקשים בשיעור לעסוק בערך הגבורה והאומץ האזרחי. לכן על מעביר השיעור להגיע עם רקע ולספר בקצרה על דמותו של טרומפלדור ועל מאורעות י"א אדר. כך גם לומד עצמאי שזמנו בידו והוא מבקש להרחיב מעט את ידיעותיו.

על יוסף טרומפלדור אפשר לקרא [בערך בויקיפדיה](#). אפשר ואף מומלץ להאזין בשעת ריצה או בנסיעה בתוכניות של ערן סבג 'חיים של אחרים' על טרומפלדור. [תוכנית א'](#) [ותוכנית ב'](#). על מאורעות תל-חי אפשר לקרוא גם [בערך בויקיפדיה](#).

א. שבירת המיתוס - טוב לחיות בעד ארצנו

בערך בויקיפדיה כמו גם בתוכניתו של סבג מובאים שירים רבים שנכתבו על טרומפלדור ומותו. אין ילד בישראל לפחות עד לפני שני עשורים של הכיר את המשפט שאמר טרומפלדור כמה פעמים כשגסס 'אין דבר, טוב למות בעד הארץ'. בגרסה זו או בגרסה מוכרת יותר 'טוב למות מעד ארצנו'. י"א באדר צויין במערכת החינוך ובטקסים במקומות שונים, כמו גם בעיתונות ובתקשורת. טרומפלדור החייה את ערך הגבורה בקרב. היה הוא אולי הגיבור הראשון לאחר אלפיים שנות גלות. והישוב היהודי טיפח סביבו את המיתוס כסיפור מכונן של גבורה בקרב. מה גם שטרומפלדור כאדם חי היה בהחלט דמות מופת בכל קנה מידה והיה ראוי לכך.

בשנות השמונים של המאה הקודמת לאחר מלחמת יוה"כ ומלחמת לבנון, בחברה הישראלית החל להיסדק המיתוס במסגרת תהליכים חברתיים מעניינים. באומנות פעמים רבות המשפט 'טוב למות' הפך למטרה להתקפות ולניפוץ - כמו למשל בסרט 'בלוז לחופש הגדול' בו מזלזלים מאוד במשפט זה.

האקדמיה ובמחקר הדבר בא לידי ביטוי בטענה היסרית שטרומפלדור לא אמר את המשפט 'טוב למות' אלא קילל קללה עסיסית ברוסית. טענה שכבר הוכח שהיא חסרת ביסוס. ואכן ישנם עדויות אמניות ביותר שטרומפלדור אמר זאת יותר מפעם אחת במשך גסיסתו. מה גם שהדבר התאים לאישיותו.

השיר 'טוב לחיות' [ששר אושיק לוי](#) במבטא בצורה עדינה את התקופה החדשה של שבירת מיתוס 'אם תרצו' או אפילו שחיטת הפרה הקדושה.

אנחנו מציעים לבקש מהלומדים לספר כל מה שהם יודעים על טרומפלדור ועל מאורעות תל חי, ולבקש להתייחס אל המשפט 'טוב למות' כערך. לאחר כמה דקות של איסוף מידע והבהרת עמדות שונות כלפי הערך, להשמיע ו/או להקריא את השיר.

השאלה לדיון שאפשר לעלות היא השאלה: מהי עמדתו של השיר כלפי ערך הגבורה של 'טוב למות'?

מכאן אפשר לצאת ולספר על תהליך שבירת המיתוס ושחיטת הפרות של שנות השמונים ועד היום. ועל רקע זה לעורר דיון על עמדות המשתתפים.

ב. טוב לחיות חיים של חירות

בן גוריון כבר בשנות הארבעים המוקדמות של המאה הקודמת, בטקס של יום י"א באדר, התמודד עם מיתוס טרומפלדור כמיתוס של בקשת מוות ושלל גישה זו. הוא מבקש ברוח יהודית לקדש את החיים. בתוכם את החירות. בן גוריון בקטע זה מסדר מערכת ערכים ברורה. החיים הם הערך המרכזי. אבל לא סתם חיים אלא חיי חירות. בשעת הצורך יש לקדש את ערך הגבורה לצורך הגנה על חיי החירות. החירות היא גם ערך מרכזי ביהדות. ובעצם אפשר לומר כפי בכתבנו בהקדמה שערך הגבורה בחיים הוא בעצם ערך האומץ האזרחי עליו אנחנו מדברים. רוב הזמן אנו לא נדרשים לגבורה בקרב. אנחנו חיים בעידן של ביטחון יותר טוב מלפני קום המדינה והשנים הראשונות של קיומה. בזמן הזה הגבורה לא נעלמת אלא אדרבא, באה לידי ביטוי בפעולה מול השגרה לטובת חיים של חירות ושל משמעות. זוהי המשמעות של ערך האומץ האזרחי.

לאחר לימוד דבריו של בן גוריון ודיון על עמדתו אפשר ורצוי לערוך דיון על משמעות עמדתו בחיים שלנו. אפשר לבקש להביא דוגמאות מהחיים למימוש עמדתו. רצוי להגיע לרעיון של גבורה בשגרה כאומץ אזרחי

ג. גבורת החיים - אומץ אזרחי

הבאנו את הסיפור הנפלא הזה של יגאל אלון כיוון שהוא מבטא את הרעיון המעשי שאנחנו מבקשים דרכו להתחבר אל הגבורה ואל מיתוס תל חי וטרומפלדור.

גבורה בהחלט כן!